

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 3 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Mansurov Ulug'bek Umarovich</i> FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA TIBBIYOT TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR (1917-1990-YILLAR)	12-20
<i>Yuldashev Ulugbek Kadirjanovich</i> O'ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA'LIM BOSQICHIDA DUAL TA'LIM SHAKLINING JORIY QILINISHI TARIXI	21-27
<i>Bobobekova Nargiza Ismatullayeva</i> JIZZAX VILOYATI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMI FAOLIYATI TARIXI (XIX ASR IKKINCHI YARMI - XX ASR BOSHLARI)	28-33
<i>Esanova Nilufar</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING YENGIL SANOAT SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIGI	34-37
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> QO'QON XONLIGI QO'SHININING QUROL-ASLAHALARIGA OID	38-45
<i>Давлетмуратов Куралбай Хожамуратович</i> АНТИЧНЫЕ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЗООМОРФНЫЕ МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ИЗДЕЛИЯ ХОРЕЗМА	46-52
<i>Raximov Bektosh, Tashmuradov Umidbek</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA TASHQI DIPLOMATIK ALOQALARNING DAVLAT SIYOSIY TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI	53-57
<i>Otaxanov Alisher Mamadaliyevich</i> TEMURIY MALIKALARNING ILM-FAN VA IJTIMOIIY TARAQQIYOTGA QO'SHGAN HISSALAR	58-64
<i>Xakimov Ravshan Raimovich</i> MIRZACHO'LNING ETNOEKOLOGIK MUAMMOLARI	65-74
<i>Ergashev Jahongir Yunus o'g'li</i> TURK XOQONLIGINING BOSHQARUVIDA IMPERIYACHILIK XUSUSIYATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	75-82

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> ЦИФРОВОЙ ДИВИДЕНД: ИЗУЧЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	83-96
<i>Abdullayev Altinbek Yangibayevich</i> KORXONANING KOMPLEKS ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA QO'SHIMCHA MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH HISOBINI YURITISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	97-113
<i>Komolov Odiljon Sayfidinovich</i> KREDIT TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING TAHLILI	114-123

<i>Shaislamova Nargiza Kabilovna</i> MAMLUKAT IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING ROLI	124-134
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Xoshimjanovich</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AYLANMA MABLAG'LARINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI	135-147
<i>Abdimurodov Baxrom, Abdimurodov Bahodir</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA XODIMLARGA HAQ TO'LANADIGAN HAR YILGI MEHNAT TA'TILINI RASMIYLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	148-152
<i>Matkarimov Inomjon, Yuldashbayev Azizullo</i> BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH	153-158
<i>Исламмутидинова Дина Файзрахмановна</i> ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КОНЕВОДСТВА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНИ	159-166
<i>Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich</i> OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	167-176
<i>Джуманиязов Уббинияз Исмайл улы</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ КИТАЯ	177-183
<i>To'lov Ulug'bek Toshmamatovich</i> YERLARNI BAHOLASH VA SOLIQQA TORTISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	184-193
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich,</i> IJTIMOIY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI	194-200
<i>Tashanov Abduxoliq</i> QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR ...	201-206
<i>Muhamedov Asror Asadovich</i> UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI YARATISHDA YUSUF XOS HOJIB FALSAFIY MEROSIDAN FOYDALANISH	207-213
<i>Жумаева Шахло Суюновна</i> ВОПРОС НРАВСТВЕННОГО СОВЕРШЕНСТВА В УЧЕНИИ АХМАДА ЯССАВИ	214-219
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> HAJVIYLIKNING PSIXOLOGIK IJTIMOIY-MADANIY VA ESTETIK XUSUSIYATI	220-224
<i>G'ulomov Zuxriddin Baxromjon o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOLG'ON AXABOROTLARNING MAZMUN-MOHİYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	225-231
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> HAKIM TERMIZIYNING FALSAFIY TA'LIMOTI	232-236

<i>Ortiqov Shahriddin</i> SHAXS ESTETIK ONGI VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATR SAN'ATINING O'RNI	237-241
<i>Toshboboeva Munavar</i> IJTIMOIY-MA'NAVIY MUHIT BARQARORLIGIDA XOTIN-QIZLARNING ISHTIROKI	242-248
<i>Murotov Elyor Narzillo o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYALARINING UZVIYLIGI VA FALSAFIY TAHLILI	249-255
<i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i> FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA NUR VA HARAKAT MASALASI	256-260
<i>Ashurova Xurshida Sag'dullaevna</i> HOJI MUIN ZAMONDOSHI SHOKIR MUXTORINING HAYOTI VA FAOLIYATI HAQIDAGI QARASHLARI	261-264
<i>Karimov Anvarjon Lutfilloyevich</i> IBN SINO FALSAFIY MEROSIDA AXLOQI MASALASI	265-269
<i>Shakambarov Abdurashid Abdujabbarovich</i> MA'NAVIY MARGINALLASHUV DAN HIMOYALANISHDA XORIY TAJRIBASI	270-275
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIASINING ZAMONAVIY TAHLILI	276-280
<i>Barnoev Sanjar Qurbonovich</i> YUSUF HAMADONIYNING INSON VA KOINOT UYG'UNLIGIGA OID TA'LIMOTIDA ME'YOR MASALALARI	281-286
<i>Ярлакабов Джамшид Мамасултонович</i> СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ КАК ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	287-291

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LESIK BIRLIK LARNING SINXRON TAHLILI	292-297
<i>Xayrullayeva Shahzoda Farhod qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SALBIY VA IJOBIY HIS TUYG'ULARNI LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	298-303
<i>Tadjiyeva Mastura, Umarxonova Dilafruz</i> INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" VA "FAQIRLIK" KONSEPTLARINING AKSIOLINGVISTIK TAHLILI	304-308
<i>Sharipova Nilufar Shaxrillo qizi</i> ZAMONAVIY DUNYO ADABIYOTIDA XALQ KULGISI ASOSIDA KELIB CHIQQAN YANGI BADIY SHAKLLAR	309-312
<i>Ochilova Gulnoza Farxod qizi</i> NUTQ BIRLIK LARI MASALASINING UMUMIY TILSHUNOSLIK DAGI TALQINI	313-316
<i>Alqarov Nazarbek Alisher o'g'li</i> IT MOTIVINING DUNYO VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA O'RGANILISHI	317-322

<i>Abdusalomov Firuz Abduxoliqovich</i> HARBIY DISKURSDA BUYRUQNING VOQELANISHI	323-329
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> STYLISTIC AND LINGUACULTUROLOGICAL FEATURES OF IMPLICATURES IN ENGLISH AND UZBEK ANECDOTES	330-333
<i>Safarova Farida, Toshkulova Madinabonu</i> THE STUDY OF TEXT LINGUISTIC	334-337
<i>Amonova Dilshoda Azamat qizi</i> ADABIYOTDA BADIY OBRAZ TUSHUNCHASI VA UNING XUSUSIYATLARI (DEN BRAUNNING "DA VINCHI SIRI" ROMANI MISOLIDA)	338-343
<i>Sultonova Gulchehra Xusanovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILI NAMUNASI SIFATIDA AFORIZMLARNING MADANIY VA FALSAFIY JIHATLARI	344-348
<i>Makhmudova Mutabar Dustmukhammad kizi,</i> CAUSES OF STEREOTYPE OCCURRENCE	349-353
<i>Sadullaeva Matlyuba Akhrorovna,</i> NUMERIC MYSTERIES: THE ROLE OF NUMBERS AND SYMBOLISM IN "THE DA VINCI CODE"	354-359
<i>Khusenova Shosura Toshtemirovna,</i> DOCTORS' ATTITUDES TOWARD LEARNING ENGLISH: A NEEDS ANALYSIS REPORT	360-363
<i>Mamajanova G'uncha, Shakirova Saida</i> EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI	364-368
<i>Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi</i> SODIQIY AFSHORNING "MAJMA UL-HAVAS" TAZKIRASI VA UNING O'ZBEK TAZKIRASHUNOSLIGIDAGI AHAMIYATI	369-372

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Нурпеисов Еркеш, Ибраева Алуа, Сманова Акмарал</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРИАДЫ В ИСТОРИЧЕСКОМ ВЫБОРЕ КАЗАХСТАНА	373-379
<i>Камалов Мансурхон Мухтарович</i> К ВОПРОСУ О КОНФЛИКТЕ ИНТЕРЕСОВ В КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	380-385
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	386-394
<i>Xolov Utkir Shomurodovich,</i> QONUNYI KUCHGA KIRGAN SUD Hujjatlari Yangi Ochilgan Holatlar bo'yicha qayta ko'rishning ayrim masalalari	395-399
<i>Kuldoshev Ulug'bek Otabek o'g'li</i> KASB YUZASIDAN O'Z VAZIFALARINI LOZIM DARAJADA BAJARMASLIK VA XAVF OSTIDA QOLDIRISH JINOYATLARINING SUBYEKTI VA ULARNING FARQLI JIHATLARI	400-407

<i>Ибрагимова Сабина Эркиновна</i> К ВОПРОСУ О ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВОСУДИЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ, В УГОЛОВНО- ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	408-413
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> MAHALLIY KENGASH DEPUTATINI CHAQIRIB OLISH MASALALARI VA UNING XUSUSIYATLARI	414-418
<i>Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH YOKI O'TKAZISH JINOYATINING PREDMETI TAHLILI	419-423
<i>Zairov Asadbek Sayfullo o'g'li</i> INKLYUZIV TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA QONUNCHILIK BAZASINING ROLI	424-432
<i>Karimov Bekmurodjon Anvarjonovich</i> BMT INSON HUQUQLARI BO'YICHA SHARTNOMAVIY ORGANLARI TIZIMINI KUCHAYTIRISH	433-442
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> ZAMONAVIY OLIY TA'LIMDA KREATIVLIKNI TASHXISLASH METODIKALARINI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	443-449
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> "JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI" FANINING BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI	450-455
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO'GARAGI MAHG'ULOTLARIGA TALABALAR QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA UZLUKSIZLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI	456-461
<i>Berdiyeva Nilufar Ibodullayevna</i> TALABALARDA INSHONING MAZMUNII- MANTIQUIY BAYON QILINISHIGA DOIR BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH	462-467
<i>Ortiqov Bekruh Baxodir o'g'li</i> ZAMONAVIY VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGI VA BIOMEXANIK XUSUSIYATLARI HAMDA SAMARADORLIKKA TA'SIRI	468-472
<i>Jumayeva Xulkarxon Muxammadjonovna</i> TALABALARNI INVARIANTIV VA VARIATIV TAHDIDLARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYASI	473-480
<i>Avliyaqulov Tolib Xolmurodovich,</i> TALABALAR KASBIY-AXLOQIY TAYYORGARLIGIGA QADRIYATLARGA ASOSLANGAN YONDASHUV	481-486
<i>O'tashev Xasan Nematullayevich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHLATLARI	487-492
<i>Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHISINING AXLOQIY YETAKCHILIGI VA KASBIY FAZILATLARI	493-500

<i>Mengliyev Bobur Normamatovich</i> O'QITUVCHILARNI PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI TAHLIL QILISH USULLARI	501-507
<i>Gafforov Alisher Xolmurodovich</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI LOYIHALASH, TIZIMLASHTIRISH VA UNING MAZMUNI	508-518
<i>Qurbonova Bonu Quvondiq qizi</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KITOBGA QIZIQTIRISH: SAMARALI USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	519-524
<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> O'QUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA SAN'ATNING O'RNI	525-529
<i>Raximov Nurillo Narzullaevish</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR	530-538
<i>Ergashova Munisa Hoshim qizi</i> MUSTAQIL TA'LIMNI O'YINLAR ORQALI TASHKIL ETISH	539-543
<i>Nuriddinova Madina, Nuriddinov Muhriddin</i> USING WIKI-TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENTS' WRITING COMPETENCE	544-552
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna,</i> O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	553-560
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna,</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHLANG'ICH SINFLAR MATEMATIKA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI	561-565
<i>Evatov Saminjon Sobirovich</i> JAMOAVIY FAOLIYATNI TASHKEL ETISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH	566-572
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA TIZIMLI FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	573-577
<i>Idrisov Mironshoh Ilyos o'g'li</i> TALABALARNI JISMONIY TARBIYA, SPORT VA TURIZM VOSITALARI BILAN SOG'LOMLASHTIRISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	578-582
<i>Nasriddinova Nilufar Shuxrat qizi</i> 1-SINF ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INTENSIVLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	583-587
<i>Yavkochdiyeva Dilafruz</i> TALABALARNI PEDAGOGIK KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA "STAATE" INNOVATSION TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	588-593

Received: 16 February 2025

Accepted: 5 March 2025

Published: 20 March 2025

Article / Original Paper

VIEWS ON HUMAN DESTRUCTIVENESS IN ANCIENT EASTERN SOURCES

Tashanov Abduxoliq,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Tashkent University of Economics and Technology

Dean of the Faculty of Social Sciences

Abstract. This article examines destructive ideas, the struggle against them, and their prevention in ancient Eastern sources and the works of thinkers. The issue of counteracting destructive ideas is studied using examples from the Avesta, Mahabharata, Ramayana, and Chinese sources. Additionally, the negative impact of destructive ideas on human spiritual life and the moral values of society is analyzed with specific examples.

Keywords: destructive ideas, spiritual vices, ancient Eastern sources, thinkers, counteraction, Avesta, Mahabharata, Ramayana, Chinese sources, karma, ren.

QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR

Tashanov Abduxoliq

falsafa fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti dekani

E-mail: abduxoliqtashanov1@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada Qadimgi Sharq manbalari va mutafakkirlar asarlarida buzg'unchi g'oyalar, ularga qarshi kurash va ularning oldini olish, qarshi kurash muammosi Avesto, Maxabxarta, Ramayana, xitoy manbalari misolida o'rganilgan. Shuningdek, buzg'unchi g'oyachlarning inson va jamiyatning ma'naviy olami, axloqiy qadriyatlariga ko'rsatadigan salbiy ta'siri misollar bilan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: buzg'unchi g'oyalar, ma'naviy illatlar, Qadimgi Sharq manbalari, mutafakkirlar, qarshi kurash, Avesto, Maxabxarta, Ramayana, xitoy manbalari, karma, ren.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I3Y2025N22>

Kirish. Globallashuv jarayonida jahon hamjamiyatida insonlar, davlatlar va madaniyatlar o'rtasidagi munosabatlarning kuchayishi o'zaro ta'sirlashuvni yangi bosqichga olib chiqdi. Bu jarayon axborot va resurslar almashinuvini tezlashtirish bilan birga, turli buzg'unchi g'oyalar va buzg'unchi ta'sirlarning kuchayishiga ham olib keldi. Shu sababli individual va milliy identiklikning o'zgarishlarga uchrashi, milliy madaniyatlar o'rtasidagi chegaralarning yuvilishi, an'anaviy qadriyatlar va madaniy o'zligini yo'qotish xavfi, jamiyatda va shaxsda destruktiv harakatlarga moyillik kuchayib borishi kuzatilmoqda. Internet orqali radikal g'oyalar osonlik bilan global auditoriyaga etkazilishi jamiyatda zo'ravonlik, nafrat va birlikka qarshi g'oyalar tarqalishini tezlashtirdi. Bu o'z navbatida inson ongi va jamiyatdagi turli g'oyalar hamda ularning oqibatlarini tushunish va baholash, ijtimoiy va individning hayotiga ko'rsatayotgan salbiy ta'sirlarni falsafiy o'rganish zaruratini oshirmoqda.

Aksariyat manbalarda asoslangan oddiy haqiqat shuki, insoniyat boshidan kechirgan va kechirayotgan barcha ezgulik bilan birga yovuzliklarning ijodkori ham insonning o'zi, uning buzg'unchi faoliyatidir. Bugungi kunda inson tabiatining buzg'unchilik jihati, ayniqsa, o'tgan asrda yaqqol namoyon bo'ldi. Ommaviy qotilliklar, inqiloblar, urushlar va ko'plab terrorchilik harakatlari bunga yaqqol misoldir. Hatto eng farovon mamlakatlarda sodir bo'layotgan zo'ravonlik jinoyatlari haqida ommaviy axborot vositalari har kuni xabar bermoqda. Buzg'unchilikni kamaytirishga qaratilgan axloqiy, diniy va huquqiy me'yorlar uni butunlay bartaraf eta olmayapti. Hatto qulay hayot sharoitlari ham buzg'unchilik darajasini pasaytirishga yordam bermayapti.

Ayniqsa, bunday buzg'unchilik faqat odamlar o'rtasidagi munosabatlarga taalluqli bo'lmay, balki tabiiy muhit va madaniy yodgorliklarga ham jiddiy zarar yetkazmoqda. Noyob san'at asarlaridan tortib, oddiy buyumlargacha hech qanday asosiy sababsiz vayron qilinmoqda. Zamonaviy texnika va texnologiyalarning yuksak rivojlanishini inobatga olgan holda aytish mumkinki, hozirgi buzg'unchilik faoliyati nafaqat ayrim ijtimoiy guruhlar, balki butun insoniyat uchun real tahdidga aylanmoqda. Ushbu g'oyalarning tarixiy ildizlarini aniqlash, ulardan tegishli xulosalar chiqarish bugungi falsafiy tadqiqotlar oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Sharq manbalari va allomalari asarlarida buzg'unchi g'oyalar va mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashish, jamiyatni sog'lom fikr va ma'naviy barqarorlik asosida rivojlantirish masalalariga katta e'tibor berganlar. Ushbu manbalarning tahlil ham shuni ko'rsatadi. Ayni paytda vayrongarchilik va buzg'unchiliklar inson tabiatida mavjud bo'lgan bunday instinktlarni to'xtatib tura oladigan qadriyatlarining umumiy e'tirof etilgan tizimi deyarli yo'qligi buni tasdiqlaydi. Bu ilmiy bahs mavzusi sifatida qadim-qadimlardan o'rganilib kelinadi. Insonning buzg'unchilik faoliyati muammosi garchi uzoq o'tmishdagi mutafakkirlar tomonidan his etilgan bo'lsada, ancha kam o'rganilgan va ustiga-ustak faqat XX asrda ilmiy muammo sifatida shakllantirilgan xolos. Kishilar qalbida azaldan yovuzlik mavjudligi to'g'risida Avesto[1], Maxabxarata, Ramayana, xitoylik mutafakkir Syun-szi[2.27] va qadimgi yunon faylasuflari Platon[3.25], Arastu kabi faylasuflar yozib qoldirgan. Ilohiy ta'limotlar an'anasida "dastlabki gunoh" tushunchasidan foydalaniladi. U afsonaviy qiyofa tarzida inson tabiatiga xos bo'lgan buzg'unchilik ibtidosini ifoda etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Qadimgi Sharq manbalari va mutafakkirlar asarlarida buzg'unchi g'oyalar va ularning oldini olish, qarshi kurash mexanizmlari muammosining o'rganilish darajasini sarhisob qilsak, ushbu maqola mavzusi falsafa fanlarida ham keng doirada tahlil qilingan. Ularni hal qilish uchun tadqiqot quyidagi usullardan foydalangan, jumladan: muammoli — xronologik – buzg'unchi g'oyalar va tahdidlarga qarshi kurash, ularning oldini olishda xavfsizlik faoliyatining muayyan shakllari va usullarining paydo bo'lishining kelib chiqishini aniqlash qaratiladi. Qiyosiy-tarixiy uslub asosida buzg'unchi g'oyalar va tahdidlarning murakkablashib borishi, ularga qarshi turishdagi qiyinchiliklarning ortib borishini ta'kidlash mumkin. Konkret-sotsiologik tadqiqotlar usuli esa shaxs, jamiyat va davlat manfaatlariga qarshi yo'naltirilgan tahdidlarni, ular bilan aloqador tendensiyalar va o'zgarishlarni aniqlashni ko'zda tutsa, mantiqiy usul — mavjud hodisa va jarayonlar o'rtasida aniq munosabatlarni aniqlash imkonini beradi. Mavzu maqolada ushbu usullardan birgalikda foydalanish mavjud muammoni aniqroq va chuqurroq tekshirishga imkon berdi.

Tahlil va natijalar. Qadimgi Sharq manbasi Avestoda Axrimaning yalovbardorlari hisoblangan yovuzlik ramzi, devlarga qaratilgan darg'azab murojaatda ularni kasofatiga odamlar to'g'ri yo'ldan chetga chalg'ishlari, qabihliklar qilishlari va beixtiyor yoki ixtiyoriy tarzda bu devlarning muhiblari bo'lib qolishlarini uqtirib, bunday deyilgan: «Ey devlar! Sizning barchangiz qabih niyatga qarindoshsiz. Sizlarni azaldan qo'llab-quvvatlab, asrab-avaylab kelayotganlar azob va xudbinlikdan o'zga narsa emas. Shu yo'l bilan sizlar odamlarni chalg'itasiz, ular eng qabiix amallarga qo'l urdilar va devlarning muhiblari deb nom qozondilar». Afsuski, bunday adashtiruvchi da'vatlar, uni har zamon va makonda o'ziga bayroq qiluvchi kimsalar boshqalarni to'g'ri yo'ldan adashtiradi va barcha yomonliklar, buzg'unchiliklarni rag'batlantiruvchi, odamlarni "Ezgu niyat, Ezgu so'z va Ezgu amal"dan qaytaradigan yovuz kuchlarni qo'llab-quvvatlayveradilar[4.338].

Hind falsafasi, uning tarixiy rivojlanishi va madaniyati bilan bog'liq ravishda, destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. Ushbu mavzudagi falsafiy talqinlar tarixiy kontekst va ma'naviy markazlashgan tushunchalar bilan bog'liq. Hind falsafasida destruktiv g'oyalar insonning ichki dunyosi, ijtimoiy munosabatlari va ta'limotlari orqali izlanadi. Ular falsafiy, diniy va ma'naviy asoslarni o'z ichiga oladi. Karma (qadr-qiyom) konsepsiyasi destruktiv g'oyalarning asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. Unga ko'ra, insonning harakatlari, amallari va niyatlari kelajakdagi natijalarini belgilaydi. Agar inson destruktiv fikrlarga ega bo'lsa, bu uning kelajagi uchun manfiy oqibatlarga olib keladi[5.255]. Dualizm (binar qarama-qarshilik) tushunchasi esa insonning do'stligi va dushmanligi, tinimsizlik va shodlik, do'stlik va dushmanlik orasidagi qarama-qarshiliklarni ko'rsatadi. Insonning destruktivligi, jamiyatga nisbatan yomon munosabatlar orqali namoyon bo'lishi mumkin. Mayya (illyuziya) tushunchasi, insonning hayotidagi illyuziyalarni, ya'ni haqiqatni xato tushunishini ifoda etadi. Inson bu illyuziyalarga borar ekan, destruktiv fikrlar va harakatlarga yo'l qo'yishi mumkin. Mayya falsafasida bugungi kundagi destruktivlikni tushunish uchun muhim ahamiyatga ega.

Insonning destruktivligi, uning tashqi va ichki olamidagi munosabatlari, hissiy holatlari va ijtimoiy shart-sharoitlari bilan bog'liq. Hind falsafasida bu tushuncha ko'p hollarda ichki so'zlar, xatolar va insonning ijtimoiy munosabatlari bilan olib boriladi. Ashudxa (pessimizm) insonning ichki dunyosidagi to'siqlar va muammolarni ifoda etadi. U jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, insonlar orasidagi ziddiyatlar va tashvishlarni inobatga olib, destruktivlikni namoyon qiladi[6.255]. Hind falsafasida, insonning destruktivligi ko'pincha dushmanlik va qasd orqali namoyon bo'ladi. Inson o'zini band qilish, jamiyatdagi ziddiyatlar va janglar orqali o'z hissiyotlarini namoyon qilishga intiladi. Bu holat insonning ichki olamidagi norozilik, ызog'i va g'azab bilan bog'liq. Bu falsafada Sattva, Radja, Tama tushunchalari mavjud bo'lib, insonning ichki holati ushbu uch holatga bog'liq: Sattva (musbat), Radja (faol) va Tama (bo'sh). Inson destruktiv holatlarda Tama bo'lishi mumkin, bu esa uning ichki dunyosini va ijtimoiy munosabatlarini buzadi.

Hind falsafasida destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi murakkab va har tomonlama muhokama qilinishi kerak. Ushbu falsafiy talqinlar insonning ichki psixologik holatini, uning ijtimoiy munosabatlarini, hayotga nisbatan munosabatini va umuman, jamiyatdagi rivojlanishni tahlil qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Falsafiy talqinlar, insonning uzlik va to'liqlik konsepsiyalariga bo'lgan munosabatini ham o'rganadi. Uzlik va to'liqlik orasidagi borar ekan, inson o'zini destruktivlikka yo'l qo'yishi mumkin. Insonning

ijtimoiy moslashish qobiliyati ham destruktivlikka ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy munosabatlar, odamlar orasidagi ziddiyatlar, do'stlik va dushmanlik sezimlari insonning destruktivligini belgilaydi.

Mahabxarata — hind eposidagi do'stlik, dushmanlik, adolat, oqibat va insoniyatning ma'naviy ta'limotlari kabi mavzulardagi tushunchalarni ifodalaydi. U destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi haqidagi falsafiy talqinlarni ko'plab misollarda namoyon etadi[7.220]. Masalan, karma konsepsiyasi, odamning har bir harakati va niyati uning kelajagini belgilaydi. Mahabxaratadagi personajlar, o'zlarining destruktiv harakatlari uchun jazo olishadi, bu esa destruktiv g'oyalarini jamiyatdagi adolat va buzg'unchilik bilan bog'liq holda shubha ostiga olib keladi. Ahimsa (zarar etkazmaslik) destruktivlikni inkor etadigan prinsipdir. Ba'zi personajlar, masalan, Duryodxana, odillik va tinchlik o'rniga hududni ushlab qolish maqsadida kurashishadi. Ularning harakatlari destruktiv samaralarga olib keladi, jamiyatdagi tinchlikni buzish bilan birga, har tomonlama yo'q qilishga olib keladi.

Duryodhan — Mahabxaratadagi asosiy antagonistlardan biridir. Uning kurashga bo'lgan intilishi, insonning destruktivligini ifodalaydi. U, oilasi va do'stlariga qarshi bo'lgan harakatlari bilan o'zining shaxsiy maqsadlariga erishish uchun kurashadi. Duryodhan Dxritarashtraning muhabbatini ishlatib, adolatsizlikni ro'yobga chiqarish uchun faol harakat qiladi[8.224]. Bxim va Ardjun — Pandavalarining markaziy personajlari. Ularning destruktivligi dushmanlik va kurashga moslashgan holda o'zini namoyon etadi. Bxim kurashda dushmanlarini halok qilishga harakat qiladi, Ardjun esa do'stlari va oilasini himoya qilish uchun kurashadi. Bu ikki personajning destruktivlikka qarshi turishi, o'z jamiyati va qadriyatlarini himoya qilish unutilmagan.

Mahabxarata destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi haqida keng miqyosdagi falsafiy talqinlarni taqdim etadi. Unda, insonning shaxsiy intiluvchanliklari, do'stlik va dushmanlik, adolatsizlik va haqiqat orasidagi munosabatlardan kelib chiqqan murakkabliklar namoyon bo'ladi. Mahabxaratadagi personajlar, o'z maqsadlari uchun kurashganda, insonning destruktivligi haqida katta xulosalar chiqarishimizga yordam beradi.

Ramayana destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi haqidagi falsafiy talqinlarni o'z ichiga oladi. Ravan va uning harakatlari, do'stlik va adolat, shaxsiy xatolar va javobgarlik tushunchalari bilan bog'liq. Epos, insonning o'z harakatlari, intiluvchanliklari va boshqalar bilan bo'lgan munosabatlari orasidagi murakkabliklarni tushunish uchun muhim materialdir[9.220]. Ushbu ta'limotlar insonning ma'naviy rivojlanishi va jamiyatda adolatni ta'minlash uchun ahamiyatlidir. Hind falsafasida destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi tushunchalari har tomonlama o'rganilishi kerak. Ushbu tushunchalar insonning ichki olami, ijtimoiy munosabatlari va ta'limotlari bilan bog'liq. Falsafiy talqinlar jamiyatdagi muammolarni echish, insonning psixologik holatini tushunish va ijtimoiy moslashishni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Qadimgi Xitoy falsafasi, o'zining boy an'anasi va muddatli tarixini hisobga olgan holda, destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi haqidagi bir nechta ahamiyatli qarashlar va konsepsiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu falsafa, ko'pincha odamlar orasidagi munosabatlar, jamiyatdagi tartib, etika va tabiat bilan bog'liq. Taoizm — qadimgi Xitoy falsafasining asosiy yo'nalishlaridan biri. Unga ko'ra, tabiat va uning g'oyalari, inson hayotidagi to'g'ri yo'lni belgilaydi. Destruktiv g'oyalar, odatda, "Tao"dan chetlashish yoki uning muqobilidagi harakatlar orqali namoyon bo'ladi[10.213]. Destruktivlik, Taodan chetlashish, ya'ni tabiatga

qarshi harakat qilishdan kelib chiqadi. Konfutsiychilik destruktiv g'oyalarga nisbatan juda aniq va qat'iy nazariga ega. Konfutsiy xo'sh, jamiyatdagi do'stlik va odob-axloqni saqlashni talab qiladi. Destruktiv g'oyalar, insonning individual manfaatlari va egosining ustunligi orqali o'zida adolatsizlikka olib keladi. Bunday holatlar, odamlarning ijtimoiy muammolariga va jamiyatdagi ziddiyatlarga olib keladi.

Ren — konfutsiylikdagi asosiy tushuncha bo'lib, insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishini ifodalaydi. Bu tushunchaning eng muhim xususiyati odamlarning bir-biriga muhabbat, hurmat va insonparvarlik bilan munosabatda bo'lishidir. Destruktiv g'oyalar ren konsepsiyasini buzishi mumkin, chunki dushmanlik, insonfurushlik va adolatsizlik destruktiv natijalarga olib keladi. Li — jamiyatdagi odob-axloq, to'g'rilik va an'analarni saqlashni belgilaydi. Li destruktiv g'oyalarga qarshi kurashish uchun muhimdir, chunki u jamiyatdagi tartib va axloqni ta'minlaydi. Agar odamlar lidan chetlashsa, bu destruktiv g'oyalar bilan to'la jamiyatning paydo bo'lishiga olib keladi.

Konfutsiylikda destruktiv g'oyalarning biri egoizmdir. Agar inson o'z shaxsiy manfaatlarini jamiyat manfaatlaridan ustun qo'ysa, bu jamiyatda adolatsizlikka, ziddiyatlarga va zo'ravonlikka olib kelishi mumkin. Egoizm, odamlar orasidagi munosabatlarni buzadi va u bundan tashqari, umumiy ravishda insonparvarlik tushunchalarini inkor etadi. Konfutsiylik ta'limotida ta'lim va ma'rifat destruktiv g'oyalarga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Destruktiv g'oyalar, odatda, bilimsizlik va xato tushunchalardan kelib chiqadi. Ma'rifat, jamiyatdagi adolatni va tinchlikni ta'minlash uchun muhimdir. Agar odamlar bilimsiz bo'lsa, ular destruktiv g'oyalarga osongina berilib ketadi, uning oqibatlari ular uchun ayanchli bo'ladi. Xitoy falsafasida insonning destruktivligi, tabiatga nisbatan munosabati orqali o'rganiladi. Inson tabiatga moslashish, uni hurmat qilish va eng yaxshi yo'l bilan yashash kerak. Destruktivlik tabiatga xiyonat qilishdan ham kelib chiqadi. Bu jarayon, eng avvalo, insonning o'zini o'zi xiyonat qilishini ko'rsatadi. Konfutsiychilik insonning destruktivligini axloqiy o'rganish va jamiyatdagi munosabatlar orqali tushuntiradi. Inson o'zining harakatlari uchun javobgar va agar u egosining manfaatlarini ustun qo'ysa, destruktivlikka olib keladi. Konfutsiy insonning o'zini to'g'ri tarzda yuritishini, o'zgarishlar olib kelishini va jamiyatda adolatni ta'minlashini talab qiladi.

Xulosa. Sharq falsafiy ta'limotlarida destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi asosan, hayotning murakkabliklarini, adolatni va ichki to'g'rilikni izlash orqali falsafiy tadqiqotlarda ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, muammolarni falsafiy jihatdan o'rganish insonning ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash uchun muhim hisoblanadi. Daosizm va konfutsiychilikda destruktivlikka qarshi kurashishda insonning haqiqiy ta'limotini va uning ichki dunyosiga e'tibor berish muhim. Bunda, insonning do'stlik, muhabbat, insonparvarlik va tabiatga bo'lgan munosabatlari orqali destruktivlikni engish imkoniyatlari namoyon bo'ladi.

Qadimgi Sharq falsafasi destruktiv g'oyalar va insonning destruktivligi to'g'risidagi nazarlarni ko'plab murakkabliklar bilan ta'riflaydi. Unda, tabiatga, adolatga va ahloqqa bo'lgan munosabatlar asosida insonning ma'naviy rivojlanishi uchun muhim ta'limotlar va usullar mavjud. Insonning harakatlari, o'zining ichki dunyosi va jamiyatdagi munosabatlari orqali destruktivlikka qarshi kurashishning muhimligi belgilanadi. Xususan, konfutsiylik falsafasi insonning axloqiy rivojlanishini, adolatni va insoniy munosabatlarni mustahkamlash orqali destruktiv g'oyalarga qarshi kurashish imkoniyatlarini taqdim etadi. Konfutsiylik odamlarning

ijtimoiy munosabatlarini, ta'lim va ma'rifatning ahamiyatini aniqlab, destruktivlikka olib keluvchi hodisalarni engishda muhim asoslarni yaratadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik / Asqar Mahkam tarjimasi. – Toshkent: Sharq, 2001. 338 b.
2. Человек: Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир — эпоха Просвещения / Редкол.: И. Т. Фролов и др.; Сост. П. С. Гуревич. — М.: Политиздат, 1991. С. 27.
3. Коган Л.Н. Зло. - Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та 1992. - С. 25.
4. Авесто. Тарихий-адабий ёдгорлик / Асқар Маҳкам таржимаси. – Тосҳкент: Сҳарқ, 2001. 338 б.
5. Индийская философия древности и сред- невековья [Текст] / Н.А. Канаева; Рос. акад. наук, Ин-т философии. – М. : ИФРАН, 2008. – 255
6. Индийская философия древности и сред- невековья [Текст] / Н.А. Канаева; Рос. акад. наук, Ин-т философии. – М. : ИФРАН, 2008. – 255
7. Василков Я. В. «Махабхарата» как символ индусской и индийской идентичности. Кунсткамера. 2022. 1(15): 220–222
8. Василков Я. В. «Махабхарата» как символ индусской и индийской идентичности. Кунсткамера. 2022. 1(15): 224
9. Василков Я. В. «Махабхарата» как символ индусской и индийской идентичности. Кунсткамера. 2022. 1(15): 220–236
10. Диалог о боевых искусствах Востока, Фомин В.П., Линдер И.Б., 1991.-С. 213

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).